

**РОЗРОБКА СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ
ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Байназарова Олена Олександрівна,
завідувач Центру моніторингу якості освіти
Харківського обласного науково-методичного
інституту безперервної освіти
м. Харків – 61057, вул. Пушкінська, 24,
т. 731-37-93, e-mail – cemchef@list.ru

У статті описані найбільш поширені світові системи показників (індикаторів) якості освіти. Викладені загальні підходи до створення системи показників (індикаторів) на регіональному рівні, яка дозволить здійснювати моніторинг і оцінку якості загальної середньої освіти та впливати на її результативність.

В статье описаны наиболее распространённые мировые системы показателей (индикаторов) качества образования. Изложены общие подходы к созданию системы показателей (индикаторов) на региональном уровне, которая позволит осуществлять мониторинг и оценку качества общего среднего образования и влиять на его результативность.

The article describes the most widespread world system of evaluating the quality of instruction. It covers general approaches to creating the system of indicators at a regional level, which will enable monitoring and evaluation the quality of general secondary education as well as influencing its outcomes.

Актуальність проблеми.

Основою освітньої політики найбільш розвинених країн світу визнано стратегію якості освіти. Показник якості освітньої діяльності є складовим в оцінці розвитку людського потенціалу та якості людського життя.

У Національній доктрині розвитку освіти наголошено на необхідності переосмислення підходів до управління якістю освіти, основою яких має стати

система моніторингу ефективності управлінських рішень [6]. З цього випливають два конкретних завдання: управління якістю освіти та оцінювання якості освіти. Але перш ніж оцінити якість загальної середньої освіти, аналізувати отримані результати й управляти нею, необхідно визначитися щодо показників (індикаторів), за якими буде здійснюватися оцінювання.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Під показниками (індикаторами) в освітній сфері розуміються статистичні дані, збирання яких передбачено політичним курсом держави. Вони повинні надавати інформацію про стан, стабільність або зміни, функціонування або результативність системи освіти чи її окремих аспектів [5].

У світовій практиці застосовується кілька систем показників (індикаторів) якості освіти, які можуть бути використані для аналізу поточного стану освітньої сфери. Вони поділяються на два типи моделей – міжнародні та національні. Коротко охарактеризуємо деякі з найбільш поширених систем показників (індикаторів) якості освіти.

Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розробила систему показників, які об'єднані у три розділи: контекст освіти (демографічний контекст та соціально-економічний контекст); витрати, ресурси та шкільні процеси (видатки на освіту, людські ресурси, участь в освіті, характеристика прийняття рішень); результати освіти (результати для тих, хто навчається, системні результати, результати на ринку робочої сили). Показники ОЕСР використовуються для порівняльного аналізу освітніх систем країн світу. Вони постійно оновлюються і вдосконалюються та мають неоднакову цінність [5].

Радою з освіти Європейського Союзу було проведено дослідження якості освіти у 26 країнах за шістнадцятьма показниками (індикаторами), які відображають чотири сфери: індикатори навчальних досягнень учнів (з математики, читання, природничих наук, основ громадянського права, інформаційних і комунікаційних технологій, вміння вчитися самостійно);

індикатори успіху та переходу (кількість учнів, що покинули школу, що здобули повну середню освіту, навчаються в коледжах або в університетах); індикатори моніторингу освіти (оцінювання та управління шкільною освітою, участь батьків в освітньому процесі); індикатори ресурсів і структури (освіта та підготовка вчителів, охоплення дошкільною освітою, кількість учнів, що припадає на один комп'ютер, освітні витрати на одного учня). Деякі із запропонованих показників якості освіти застосовуються і в нашій країні на всіх рівнях управління освітою [4]. Це стосується показників навчальних досягнень учнів з окремих предметів (за наслідками державної підсумкової атестації та зовнішнього оцінювання), охоплення дітей дошкільною та загальною середньою освітою, вступу учнів до вищих навчальних закладів, кадрового складу педагогічних працівників, освітніх витрат на одного учня та кількістю учнів на один комп'ютер.

Починаючи з 1995 року в Росії розпочато процес по створенню кваліметричного моніторингу якості освіти і доктрини якості освіти. Аналіз стану освітньої сфери здійснюється за двома напрямками:

- за зовнішньою соціальною якістю (освітній ценз населення, масовість, доступність і державність освіти, освітньо-інтелектуальна якість населення, показник „відсіву” учнів зі шкіл тощо);
- за внутрішньою якістю шкільної освіти (якість підготовки випускників, якість змісту освіти, склад та характеристика кадрового потенціалу, матеріально-технічна база, показники стану здоров'я тощо) [3].

Незважаючи на відмінності у системах показників якості освіти, можна назвати спільні для них риси, а саме: показники характеризують різні аспекти функціонування освітньої сфери, системи індикаторів динамічні і змінюються відповідно до нових умов. Аналіз наявних систем свідчить про різні підходи до визначення їх змісту. Крім того, міжнародні показники не завжди відповідають конкретним завданням і цілям реформування системи освіти нашої країни.

Таким чином, в Україні актуальним на сьогоднішній день стає створення такої системи показників (індикаторів) якості загальної середньої освіти, яка б

дозволила здійснювати гнучке управління якістю освіти як на загальнодержавному, так і регіональному рівні.

Метою даної статті є обґрунтування загальних підходів до створення системи показників (індикаторів) на регіональному рівні, яка дозволить здійснювати моніторинг та оцінку якості загальної середньої освіти, надаючи об'єктивну та своєчасну інформацію про її стан, зміни та досягнення.

Основний матеріал дослідження.

Тенденції розвитку загальної середньої освіти на сучасному етапі реформування освітньої сфери обумовлюють необхідність впровадження нових підходів при створенні системи показників (індикаторів) її якості на регіональному рівні. Система показників (індикаторів) повинна відповідати наступним вимогам:

- врахування потреб регіональної системи загальної середньої освіти, виходячи з основних напрямів її модернізації;
- охоплення всіх напрямів сфери загальної середньої освіти;
- повнота та конкретність критеріїв оцінювання, їх доцільність і однозначність, можливість кількісно оцінити більшість із них;
- орієнтація на потреби зовнішніх користувачів інформацією (інтегровані показники – для всіх груп споживачів інформації, узагальнені індикатори – для обмеженої кількості категорій користувачів);
- зіставлення показників регіональної системи з міжнародними та національними індикаторами, що характеризують якість загальної середньої освіти;
- циклічність в оцінюванні, відстеження об'єктів моніторингу протягом усього звітного періоду;
- гнучкість самого процесу оцінювання, здійснення його у відповідності до можливих змін пріоритетів у роботі;
- дотримання морально-етичних норм під час відбору показників та збирання інформації, що має конфіденційний характер.

Необхідно мати на увазі, що показникам (індикаторам) притаманні

наступні характеристики [5]:

1. Показники мають бути кількісними, але значити більше, ніж просто числовий вираз.

2. Вони є носіями зведеної інформації про важливі аспекти функціонування чи розвитку освітньої сфери.

3. Індикатори передбачають інформування безпосередніх учасників та всіх зацікавлених осіб (учні, батьки, вчителі, керівники загальноосвітніх навчальних закладів, управлінці районного (міського) та обласного рівнів).

4. Показники є засобами діагностики, їх використовують для аналізу та прийняття рішень.

Зарубіжний та вітчизняний досвід використання освітніх показників (індикаторів) свідчить про необхідність дотримання певних вимог щодо їх структури. Ми поділяємо думку Т. Лукіної, яка зазначає, що система показників повинна бути [2]:

- обмеженою за кількістю показників;
- самодостатньою, тобто система має містити такий набір індикаторів, який буде достатнім для того, щоб здійснювати різнобічний аналіз та приймати відповідні управлінські рішення;
- повною, тобто охоплювати різні аспекти та складові системи освіти;
- адекватною основним цілям і завданням, які постають перед конкретним етапом розвитку системи освіти та моніторинговим дослідженням освітньої сфери;
- динамічною, тобто час від часу систему індикаторів і критеріїв якості загальної середньої освіти потрібно переглядати й уточнювати відповідно до мети освіти та пріоритетних напрямів реформування освітньої сфери;
- легкою в обчисленнях та вимірюваннях.

Для проведення всебічного аналізу функціонування та розвитку загальної середньої освіти на регіональному рівні пропонуємо таку систему основних показників (індикаторів) її якості (див. схему).

**Система показників (індикаторів)
якості загальної середньої освіти на регіональному рівні**

Будуючи регіональну систему показників (індикаторів) ми виходили з того, що в широкому сенсі якість освіти розуміють як збалансовану відповідність процесу, результату та самої освітньої системи цілям, потребам і соціальним нормам (стандартам) освіти [1]. Крім того, аналіз сучасних тенденцій розвитку моніторингу якості освіти у світі засвідчує про перевагу комплексного підходу у виборі об'єктів моніторингу, об'єднуючи їх у три основні категорії – ресурсна категорія, категорія процесу, категорія результатів. Також було враховано досвід роботи Харківського обласного науково-методичного інституту безперервної освіти над науково-дослідною проблемою

„Моніторинговий, науково-методичний і організаційний супровід процесу модернізації системи загальної середньої освіти” (2004-2006 р.р.) та комплексно-цільовим проектом „Освітній моніторинг” (2002-2006 р.р.).

Висновки з дослідження і перспективи подальшого розвитку

Використання запропонованої системи показників (індикаторів) при проведенні моніторингу якості загальної середньої освіти на регіональному рівні дає можливість здійснювати своєчасний аналіз, коригування діяльності об’єктів і суб’єктів, а також розробляти конкретні рекомендації та прогноз у цілому щодо подальшого розвитку галузі. Описані підходи дозволяють об’єктивно оцінити освітні системи усіх рівнів (обласний, районний (міський), шкільний), а в кінцевому результаті сприятимуть підвищенню якості загальної середньої освіти в регіоні. Подальше запровадження представленої системи показників буде здійснюватися в межах реалізації обласного програмно-цільового проекту „Моніторинг якості загальної середньої освіти в Харківському регіоні”.

Література

1. Закон України „Про загальну середню освіту” // Законодавство України про освіту. Збірник законів. – К.: Парламентське вид-во, 2002.
2. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
3. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. – К.: Вид. дім „Шкіл. світ” Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с. (Б-ка „Шкіл. світу”)
4. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиної – К.: „К.І.С”, 2004. – 128 с.
5. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджимана і Т. Невілла Послтвейта. – Львів: Літопис, 2003. – 328 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347 / 2002 // Освіта України № 33 від 23 квітня 2002 р. – С.4-6.